

Az *Örökbefogadás* — annak ellenére, hogy nem mélyül bele — bepillantást enged az állami gondozott lányok sorsába, intézeti életébe is. Közülük emeli ki a film Annát (Végh Gyöngyvér), egy tizenhat éves lányt, aki szintén az intézetben nevelkedik, annak ellenére, hogy vannak szülei. Ismerősei és a maga elbeszélései alapján megtudjuk, hogy már majdnem elzüllött, de amikor megismerkedünk vele, már egy éve jár egy fiúval, aki feleségül venné és akivel boldogan és szabadon szeretne új életet kezdeni.

A film főalakjához, Katához, az egyik oldalról Jóska, a másiktól pedig Anna kapcsolódik. De míg Jóska mind jobban eltávolodik Katától, addig a két nő kapcsolata annál bensőségesebb és őszintébb lesz.

El kell mondanunk, hogy az *Örökbefogadás*ban kialakult ismeretsegek, kapcsolatok háttérének ábrázolása, azok kirajzolódásának érzékeltetése elmarad. Az előtünk lejátszódó folyamatok érzelmi, tudati determinánsai, mindazok a tényezők, amelyek a kapcsolatok létrejöttét, alakulását mélyebben indokolnák, elmaradnak. Itt kell megemlíteni azt is, hogy nem véletlenül esett a választás Berek Katira, akinek játékában — szerintem tudatosan — érezhető versmondási technikája, stilizált beszédmodora. Vagy a „didaktikus spekulációként” ható szövegek Anna szájából: „Csak örökbe ne fogadj. Az elhagyott gyerekek mind sérültek”, vagy máskor: „Elegem van a szülőkből. Inkább férjhez mennék. Szükségem van erre a fiúra. Megszerettem.”

Szerintem mindezek, a film hibájának is felfogható, jelenségek azt a célt szolgálják, hogy Kata és Anna sorsával érzékeltessék az általános, az elvont női és egyúttal emberi sorsot. Az egész filmet éppen ezért áthatja — kezdve a cselekményvezetéstől, a meg nem magyarázott kapcsolatokon keresztül, egészen a színészi alakításig — a stilizálás szándéka a mondanivaló kinagyítása

érdekében. A részletek felnagyítása, az egész vásznat betöltő apró tárgyak (vekker, egy kézfej stb.), Kata világot mint a teljes világot akarja érzékeltetni. Ugyszintén a fekete-fehér technika a látványosság helyett a mondanivaló fontosságát húzza alá. A rendezőnek a dokumentumfilmekből szerzett tapasztalatai, a dokumentáris módszer meghatározó jelentőségű az *Örökbefogadás* nyelvére és atmoszférájára nézve.

Egy jó film megtekintése után legtöbb esetben az alkotás hangulata vagy egy kép marad meg a néző emlékezetében.

Az *Örökbefogadás*ból legtovább a két heppy endre emlékezünk majd. Egy szomorú lakodalomra, amikor Anna menyasszonytáncában átéli minden barátjának, sorstársának a fájalmát. Valamint a filmet záró képsorokra: Kata elindul az úton Mónikával, kissé tétovázva, de erős akarással és reménnyel. Két valóban tárgyilagos kibontakozás.

HAJNAL Jenő

FOLYÓIRAT

A GYERMEKIRODALOM NYELVI VONATKOZÁSAI

Detinjstvo 1975/3.

A *Detinjstvo* kevésbé ismert folyóirataink közé tartozik: a Zmaj Játékok kiadásában jelenik meg háromhavonként, s a gyermekirodalom elméleti kérdéseivel foglalkozik. 1975. évi téli számának törzsanyagát a Zmaj Játékok keretében szervezett kerekasztal-értekezleten felolvasott tanulmányok képezik, melyek a gyermekirodalom nyelvi vonatkozású kérdéseivel foglalkoznak.

Dr. Smiljka Vasić A modern gyer-

mekkköltészet szemantikai tere című írásában a nyelvészek, valamint az újvidéki és belgrádi egyetemi hallgatók egy csoportja által végzett felmérés eredményeit ismerteti. A felmérés célja az volt, hogy a kiválasztott gyermekverskötetek szókincsének elemzésével, valamint az írókkal készített interjúk alapján megállapítsák, hogy milyen mértékben tükrözi a gyermekkköltészet az adott pillanatban a nyelv állapotát, fejlődését és általában korunkat. A felmérés eredményei azt bizonyítják, hogy a gyermekeknek szánt költői alkotásokban az emberi tevékenységek sokrétűsége nemcsak a szókincsben jut kifejezésre, hanem bizonyos sajátos morfológiai kategóriákban is. A költőkkel készített interjúkból kiderül továbbá, hogy az alkotók nem a szándékos „gyerekeskedés” szintjén építik fel verseiket, s hogy a szókincs vázát sem a mindenanón a gyermekek szintjére való leereszkedés képezi, hanem a gyermekvilág alapos ismeretéből fakadó nem tudatos versépités.

Svenka Savić a gyermekek köznapi nyelve és a gyermekirodalmi nyelv közötti összefüggések néhány fontos mozzanatát elemzi tanulmányában. Foglalkozik egyebek között a gyermekirodalmi alkotások létrehozóinak intencióival, a felnőtteknek az ilyen irodalmi alkotások közvetítésében betöltött szerepével, valamint azzal, hogyan fogadják a gyermekek a nekik szánt irodalmi műveket.

Mirjana Jocić A gyermekkköltészet néhány morfológiai és szemantikai jelenségéről című tanulmányában két gyermekverskötetet (az egyik Zvonimir Balog, a másik Ljubivoje Ršumović és Dušan Petričić közös alkotása) elemez a szójátékok szempontjából. Megállapítja, hogy a szavakkal való, sokszor öncélúnak tűnő játék legtöbb esetben nem haszontalanság: segítségével a gyermek felfedezi a szó „hajlíthatóságát”, a kontextus és a jelentés össze-

függéseit, fejleszti továbbá a találékonyságot, képzeletet stb.

Dalibor Cvitan az általános irodalomtudományban elfogadott jellemleletet a gyermekirodalomra vonatkoztatva arra a következtetésre jut, hogy a gyermekirodalomban a fő törekvés a dolgok megnevezése, míg a felnőttek esetében az ex nihilo, a nem létező megteremtése. A felnőtteknek és a gyermekeknek szánt irodalmi alkotások közötti különbség lényegét keresi Jože Snaj is tanulmányában. Rámutat, hogy mindkét esetben azonos célokról, pszicho-szociális forrásokról beszélhetünk. „A különbséget valószínűleg ott kell keresnünk, hogy a gyermeki közvetlenség, az elementáris vonások, a külvilág iránti fokozott érzékenységből fakadó poetizáció az általánosan vett irodalomnak csupán egy mozzanatát képezi, a gyermekirodalomnak pedig tárgyát is, célját is egyidejűleg.”

Ljubica Dotlić-Petrović az iskoláskor előtti intézményekben folyó oktatói-nevelői munka során felhasznált irodalmi szövegekről szólva megállapítja, hogy a nevelők gyakran nem aknázzák ki az alkotásból eredő lehetőségeket: a szókincs gyarapítására és a kiejtés gyakoroltatására összpontosítanak, s közben megfelelnek, hogy a gyermek elsősorban azt várja az irodalmi alkotástól, hogy benne önmagára leljen.

„Miért szegényes a modern költészet, és külön a gyermekkköltészet nyelve, miért nem tart lépést korunk egyre kitárulkozóbb életterével, egyszerűen: miért nincs összhangban a modern kor fejlődésének ütemével?” — e kérdésre keresi a választ tanulmányában Jovan Dundin. Az okok közé sorolja egyebek között a tudományos-fantasztikus irodalom hiányát és a gyermekirodalomban kifejezésre jutó intézményesítési törekvéseket.

JUNGER Ferenc